

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนด้านคุณค่าศิลปะท้องถิ่นครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการศึกษาชุมชนมากกว่าตัวบุคคล แต่การศึกษาบุคคลจะกระทำในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนในบริบทซึ่งมีสิ่งแวดล้อมหลายอย่างของชุมชน การเลือกกรณีศึกษาเป็นการเลือกด้วยวัตถุประสงค์เฉพาะ ไม่ต้องคำนึงว่าตัวอย่างจะเป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมดได้หรือไม่ (อมรา พงศาพิชญ์, 2537 : 12) การดำเนินการวิจัยจะมุ่งค้นหาทฤษฎีหรือระบบคิดของชาวบ้าน (Native's Category) เพื่อเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจ และอธิบายพฤติกรรมของคนในสังคม ใช้เป็นเครื่องมือในการนำทางในการเก็บข้อมูล ช่วยให้การเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นไปอย่างรวดเร็ว ตลอดจนเพื่อให้เข้าใจปรากฏการณ์นั้น อย่างมีความหมายในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่ศึกษา และไม่บิดเบือนความคิดของชาวบ้าน ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งที่สำคัญสำหรับการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมคือการศึกษาบริบทของปรากฏการณ์ คำว่า บริบท (Context) ของปรากฏการณ์ หมายถึงเงื่อนไขและสภาพแวดล้อมโดยรวมและโดยรอบของปรากฏการณ์ ที่ให้ความหมาย และมีผลต่อการดำรงอยู่ของปรากฏการณ์นั้นๆ กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ปรากฏการณ์หนึ่งๆ ย่อมมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่นโดยรอบ ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ถ้าจะแยกปรากฏการณ์นั้นมาศึกษาเป็นส่วนๆ หรือเป็นอิสระจากบริบท ก็จะทำให้ขาดความเข้าใจถึงความดำรงอยู่ หรือทำให้ปรากฏการณ์นั้นขาดความหมายทางประวัติศาสตร์และทางสังคมไปนั่นเอง ทำให้ไม่เข้าใจว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมีความเป็นมาอย่างไร ไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นว่ามีปัจจัยอะไรเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง การทำความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และช่วยให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ที่นำมาสู่ปรากฏการณ์ในปัจจุบัน (ชยันต์ วรรณระภูติ, 2537 : 32 - 33)

จากแนวคิดและหลักการดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจบริบทของท้องถิ่นตำบลระแอกอกระบุรี จังหวัดพังงา ด้านวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกันทั้งระบบ ทั้งการอยู่ร่วมกัน การประกอบอาชีพ วิธีคิด ค่านิยม ความเชื่อและพฤติกรรมต่างๆ ที่ผูกพันกับธรรมชาติอย่างผสมกลมกลืน และด้วยความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติทั้งบนพื้นดินและผิวน้ำชาวบ้านจึงดำรงชีวิตโดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ผูกพันและพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นความรู้ความสามารถ และการแก้ปัญหา เพื่อการ

ดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างยิ่ง ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สนามในการรวบรวมข้อมูล (Field)

สำหรับสนามในการรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ได้แก่ ตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา ที่มีสภาพภูมิประเทศอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชาวบ้านได้ดำรงวิถีชีวิตในความพอเพียง โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์เป็นหลัก ลักษณะของการดำรงชีวิตของชาวบ้าน จะนำภูมิปัญญาที่ได้สั่งสม เรียนรู้ และถ่ายทอดมาจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นหลัง มาประยุกต์และปรับใช้ ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้โรงเรียนบ้านเตรียม ตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา ซึ่งเป็นโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา เป็นสนามในการรวบรวมข้อมูลอีกด้วย โรงเรียนบ้านเตรียม ตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงานั้น เปิดทำการสอนนักเรียนตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีการจัดการเรียนการสอนโดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ท้องถิ่น มาจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ การจัดการเรียนการสอนในลักษณะนี้ เป็นการให้ความสำคัญกับคนในชุมชน ซึ่งส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อค้นหาแนวทางในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนด้านคุณค่าศิลปะท้องถิ่น

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant)

การเลือกตัวอย่างในครั้งนี้ เป็นการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) ซึ่งเป็นกระบวนการเก็บข้อมูล เพื่อนำไปสู่การสร้างทฤษฎี โดยที่ผู้วิจัยจะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสร้างมโนทัศน์ รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อจะตัดสินใจ ต้องการข้อมูลใดอีก และจะเก็บข้อมูลจากใคร ที่ไหน เพื่อนำไปสู่การสร้างทฤษฎีที่สมบูรณ์ ดังนั้นกระบวนการเก็บข้อมูล จึงถูกกำหนดและควบคุมโดยทฤษฎีจากข้อมูล (Glaser, 1978 อ้างถึงใน นภกรณ์ หะวานนท์, 2539 : 105) กรณีศึกษา หรือเหตุการณ์ หรือบุคคลที่จะถูกเลือกมาเพื่อการเก็บข้อมูล เป็นกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยคาดว่าจะให้ข้อมูล และมโนทัศน์ที่แตกต่างไปจากที่ได้มาแล้ว (Negative Case) การเก็บรวบรวมข้อมูล การสร้างมโนทัศน์ และการหาความเชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์จะดำเนินต่อไป จนผู้วิจัยแน่ใจว่า

ทฤษฎีถึงจุดอิ่มตัว (Theoretical Saturation) แล้ว กระบวนการเก็บข้อมูลจึงยุติลง ดังนั้นจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวนกรณีศึกษาหรือจำนวนข้อมูล จึงมิได้เป็นตัวกำหนดกระบวนการเก็บข้อมูล ความสมบูรณ์ของมโนทัศน์ และทฤษฎีที่ถูกสร้างขึ้นจากข้อมูลที่เป็นปรากฏการณ์ของสังคมที่ต้องการศึกษาต่างหาก เป็นหัวใจสำคัญของการเก็บข้อมูล (นภาภรณ์ หะวานนท์, 2539 : 105)

ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียน ปรากฏท้องถิ่น บุคคลทั่วไป ในชุมชน ครู และผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้ให้ข้อมูลหลักประเภทนักเรียน เป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3) โรงเรียนบ้านเตรียม ตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา ที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 คาดหวังให้นักเรียนมีความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย โดยคละนักเรียนที่ได้เข้าร่วมการแข่งขันประกวดผลงานด้านศิลปะในโอกาสต่างๆ และนักเรียนที่ไม่เคยเข้าร่วมการแข่งขันประกวดผลงานด้านศิลปะ เป็นนักเรียนจำนวนชั้นละ 4 คน เพศชายจำนวน 6 คน เพศหญิงจำนวน 6 คน รวมนักเรียนทั้งหมดจำนวน 12 คน ประเภทปรากฏท้องถิ่นด้านศิลปหัตถกรรม ที่มีวิถีคิด วิธีการเรียนรู้ วิธีการถ่ายทอด การอยู่ร่วมกันกับสังคมและบริบทของท้องถิ่นตลอดจนวิถีการดำรงชีวิตในชุมชน จำนวน 4 คน ประเภทบุคคลทั่วไปในชุมชน ซึ่งเป็นสมาชิกในตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา โดยคละผู้มีประสบการณ์ด้านศิลปหัตถกรรมและไม่มีประสบการณ์ด้านศิลปหัตถกรรม เพศชายจำนวน 3 คน เพศหญิงจำนวน 3 คน รวมบุคคลทั่วไปในชุมชนทั้งหมดจำนวน 6 คน ประเภทครู ซึ่งทำหน้าที่สอนวิชาศิลปะ (ทัศนศิลป์) ให้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3) โรงเรียนบ้านเตรียม ตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา ที่มีโอกาสสัมผัสกับนักเรียนมากที่สุด จำนวน 1 คน และประเภทผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนบ้านเตรียม ตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา ซึ่งเป็นโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ที่มีแนวความคิด และนโยบายในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียนจำนวน 1 คน การรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นไปเพื่อค้นหาแนวทางการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนด้านคุณค่าศิลปะท้องถิ่น มีรายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1 แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลหลัก

ลำดับ	วัน เดือน ปี สัมภาษณ์	ชื่อ - สกุล	อายุ (ปี)	อาชีพ/ ตำแหน่ง หน้าที่	คุณลักษณะ	สถานที่ สัมภาษณ์
1	8 พ.ย. 51	น.ส.ฐิติรัตน์ แดงเกลี้ยง	15	นักเรียน	ไม่เคยเข้าร่วม แข่งขันกิจกรรม ศิลปะ	บ้าน
2	8 พ.ย. 51	น.ส.นาตีฟ้า โต๊ะพ่อ	15	นักเรียน	ได้เข้าร่วม แข่งขันกิจกรรม ศิลปะ	บ้าน
3	10 พ.ย. 51	ค.ช.สุรศักดิ์ เพชรสุวรรณ	14	นักเรียน	ไม่เคยเข้าร่วม แข่งขันกิจกรรม ศิลปะ	โรงเรียน
4	10 พ.ย. 51	นายวีระยุทธ อุ่นเรือน	15	นักเรียน	ไม่เคยเข้าร่วม แข่งขันกิจกรรม ศิลปะ	โรงเรียน
5	10 พ.ย. 51	ค.ญ.สุดา ศรีชุม	14	นักเรียน	ไม่เคยเข้าร่วม แข่งขันกิจกรรม ศิลปะ	โรงเรียน
6	10 พ.ย. 51	ค.ญ.วิไลพร สามงามมา	14	นักเรียน	ได้เข้าร่วม แข่งขันกิจกรรม ศิลปะ	โรงเรียน
7	10 พ.ย. 51	ค.ญ.จันทิมา คำธร	13	นักเรียน	ไม่เคยเข้าร่วม แข่งขันกิจกรรม ศิลปะ	โรงเรียน
8	10 พ.ย. 51	นายชนะศักดิ์ ชูแลรัมย์	15	นักเรียน	ไม่เคยเข้าร่วม แข่งขันกิจกรรม ศิลปะ	โรงเรียน

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ	วัน เดือน ปี สัมภาษณ์	ชื่อ - สกุล	อายุ (ปี)	อาชีพ/ ตำแหน่ง หน้าที่	คุณลักษณะ	สถานที่ สัมภาษณ์
9	10 พ.ย. 51	ค.ญ.วิไลพร วิจิตรวงศ์	13	นักเรียน	ได้เข้าร่วม แข่งขันกิจกรรม ศิลปะ	โรงเรียน
10	15 พ.ย. 51	ค.ช.ภรทวิทย์ นามโบราณ	13	นักเรียน	ได้เข้าร่วม แข่งขันกิจกรรม ศิลปะ	โรงเรียน
11	15 พ.ย. 51	ค.ช.อนุวัตรชาติกริมย์	14	นักเรียน	ได้เข้าร่วม แข่งขันกิจกรรม ศิลปะ	โรงเรียน
12	15 พ.ย. 51	ค.ช.ผดุงศักดิ์ สอึงทอง	13	นักเรียน	ได้เข้าร่วม แข่งขันกิจกรรม ศิลปะ	โรงเรียน
13	22 พ.ย. 51	น.ส.รัชชก กตทรัพย์	36	ครู	มาลัยดอกไม้สด	บ้าน
14	22 พ.ย. 51	นายจับ เลื่อนลอย	74	ทำสวน	สานแข่งไม้ไผ่	บ้าน
15	22 พ.ย. 51	นางอุทัย โชติสวัสดิ์	58	ทำสวน	สานเสื่อใบเตย	บ้าน
16	23 พ.ย. 51	นายมนศักดิ์ ดวงแก้ว	42	ประติมากร	ประติมากรรม	บ้าน
17	29 พ.ย. 51	นางนลินยา เมืองแก้ว	45	ธุรกิจส่วนตัว	ผูกผ้า	บ้าน
18	30 พ.ย. 51	นางบุญรัตน์ สัมมา	30	ค้าขาย	ไม่มีประสบการณ์ ด้าน ศิลปหัตถกรรม	บ้าน
19	30 พ.ย. 51	นางบุษบา นาวารี	45	แม่บ้าน	สานเสื่อใบเตย	บ้าน
20	6 ธ.ค. 51	นายห้วง ลอดแก้ว	72	พ่อบ้าน	หล่อ พระพุทธรูป	บ้าน
21	7 ธ.ค. 51	นายหมุด บางกรัก	43	รับจ้าง	ไม่มีประสบการณ์ ด้าน ศิลปหัตถกรรม	บ้าน

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ	วัน เดือน ปี สัมภาษณ์	ชื่อ - สกุล	อายุ (ปี)	อาชีพ/ ตำแหน่ง หน้าที่	คุณลักษณะ	สถานที่ สัมภาษณ์
22	13 ธ.ค. 51	นายประยูร มีมะแม	52	ธุรกิจส่วนตัว	ไม่มีประสบการณ์ ด้าน ศิลปหัตถกรรม	บ้าน
23	19 ธ.ค. 51	นายธีรเดช ธีรุต	38	ครู	สอนวิชาศิลปะ ให้กับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3	โรงเรียน
24	26 ธ.ค. 51	นายปรีดา บุญช่วย	37	ผู้บริหาร สถานศึกษา	บริหารสถานศึกษา โรงเรียนบ้าน เตรียม	โรงเรียน

3. การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนด้านคุณค่าศิลปะท้องถิ่น เป็นการวิเคราะห์องค์ความรู้ด้านศิลปะท้องถิ่นที่มีในชุมชน ที่นำมากำหนดแนวทางการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนด้านคุณค่าศิลปะท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้พื้นที่ที่เป็นสนามในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา และโรงเรียนบ้านเตรียม ตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยซึ่งเป็นครูโรงเรียนบ้านเตรียม ตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา ทำหน้าที่สอนในรายวิชาศิลปะและรายวิชาอื่น และเป็นครูที่ปรึกษาให้กับนักเรียน ได้ทำการเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกคนเมื่อมีโอกาส และร่วมงานต่างๆ กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ผู้วิจัยและคนในชุมชนมีความผูกพันคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี ผู้วิจัยได้เห็นและเรียนรู้วิถีการดำรงชีวิต แนวคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และพฤติกรรมต่างๆ ของชาวบ้านในท้องถิ่น ที่ผูกพันเชื่อมโยงกับธรรมชาติและบริบทของท้องถิ่น ด้วยวิถีปฏิบัติของชาวบ้านที่เป็นองค์ความรู้ ทักษะ ความสามารถ การแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับท้องถิ่น แสดงให้เห็นศักยภาพการดำรงชีวิตตามบริบทของชุมชนตนเอง จากข้อมูลที่ผู้วิจัยรวบรวม และได้สัมผัสกับชาวบ้านโดยตรง ทำให้เป็นการสะดวกในการเก็บข้อมูลที่เป็นจริง โดยไม่บิดเบือนความคิดของชาวบ้าน ชาวบ้านกล้าแสดงแนวความคิดบนพื้นฐานความเป็นตนเองและท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ตามที่เชื่อว่าชาวบ้านเป็นผู้อยู่กับข้อมูล อยู่กับความเป็นจริงเป็นผู้รู้ดีเท่ากับผู้วิจัย หรืออาจมากกว่าด้วยซ้ำไป ในการที่จะให้ข้อมูล และเลือกปฏิบัติการใดก็ตาม ที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต เลือกรักษา หาแนวทางแก้ไข เลือกแนวทางในการปฏิบัติเพื่อไปสู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้ (ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2543 : 388 – 389)

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์ให้ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ ก่อนจะให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์อีกครั้ง เมื่อสร้างเครื่องมือถูกต้องสมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ นักเรียน ประชาชนท้องถิ่น บุคคลทั่วไปในชุมชน ครู และผู้บริหารสถานศึกษา เมื่อได้ข้อมูลทั้งหมด จึงนำมารวบรวม เรียบเรียงและวิเคราะห์ข้อมูล โดยการแปลความหมายของข้อมูล และสร้างมโนทัศน์ เพื่อสรุปแนวทางการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนด้านคุณค่าศิลปะท้องถิ่น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนด้านคุณค่าศิลปะท้องถิ่นครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เข้าใจถึงความหมายและความสัมพันธ์ของข้อมูล ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยใช้วิธีนำเสนอโดยการพรรณนาให้เห็นสภาพ เงื่อนไข กระบวนการ ขั้นตอนความสัมพันธ์ต่างๆ รวมทั้งพยายามค้นหาความหมายทางวัฒนธรรมของปรากฏการณ์ ในที่สนาะบุคคล ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงเป็นเรื่องของการทำความเข้าใจแบบแผนและความหมายพฤติกรรมมากกว่าที่จะมุ่งเน้นหาระดับความมากน้อย เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่อาศัยเครื่องมือทางความคิด (Conceptual Tool) อธิบายให้เห็นความสัมพันธ์ และความหมายของปรากฏการณ์ บนพื้นฐานความเข้าใจในวัฒนธรรมและสังคม ที่เป็นบริบทของปรากฏการณ์ที่ศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ยังต้องอาศัยข้อมูลด้านอื่นอธิบายปรากฏการณ์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นข้อมูลที่มีลักษณะเป็นภาพรวม (Holistic View) ซึ่งหมายถึงองค์ประกอบของปรากฏการณ์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจความหมายและความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ในด้านต่างๆ เป็นการใช้ความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่มีอยู่แล้วตามความเป็นจริง มาอธิบายสิ่งที่ต้องการศึกษา นอกจากนี้การวิจัยเชิงคุณภาพยังต้องอาศัยข้อมูลที่เป็นบริบทของปรากฏการณ์ ซึ่งหมายถึงเงื่อนไขและสภาพแวดล้อม ที่ให้ความหมายและมีผลต่อการดำรงอยู่ของปรากฏการณ์ มาเป็นแนวทางการวิเคราะห์อีกด้วย (ชยันต์ วรรณะภุติ, 2537 : 151 – 152) ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำเสนอวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนการวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสาระสำคัญของศิลปะท้องถิ่นในชุมชน ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในฐานะแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ สาระสำคัญของศิลปะและแนวคิดทฤษฎีสำหรับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โดยใช้สนามในการรวบรวมข้อมูล (Field) ได้แก่ ตำบลคุระ อำเภอกุระบุรี จังหวัดพังงา และโรงเรียนบ้านเตรียม ตำบลคุระ อำเภอกุระบุรี จังหวัดพังงา

2. ขั้นตอนการค้นหาแนวทางการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนด้านคุณค่าศิลปะท้องถิ่น

ผู้วิจัยนำข้อมูลเบื้องต้นมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อค้นหาแนวทางการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนด้านคุณค่าศิลปะท้องถิ่น ที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระ

การเรียนรู้ศิลปะ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวล เพื่อกำหนดเป็นโครงสร้างและขอบเขตเนื้อหา ของแบบสัมภาษณ์ โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทำการสร้างแบบสัมภาษณ์ตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนด จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ปรับปรุงแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ เพื่อให้ข้อเสนอแนะและปรับปรุงแก้ไข หลังจากนั้นนำแบบสัมภาษณ์เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 4 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ภาษาที่ใช้และวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาเรื่องศิลปะและศิลปหัตถกรรมจำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาจำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพจำนวน 1 คน รวมผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดจำนวน 4 คน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขเสร็จแล้ว ขอคำปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้ง เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

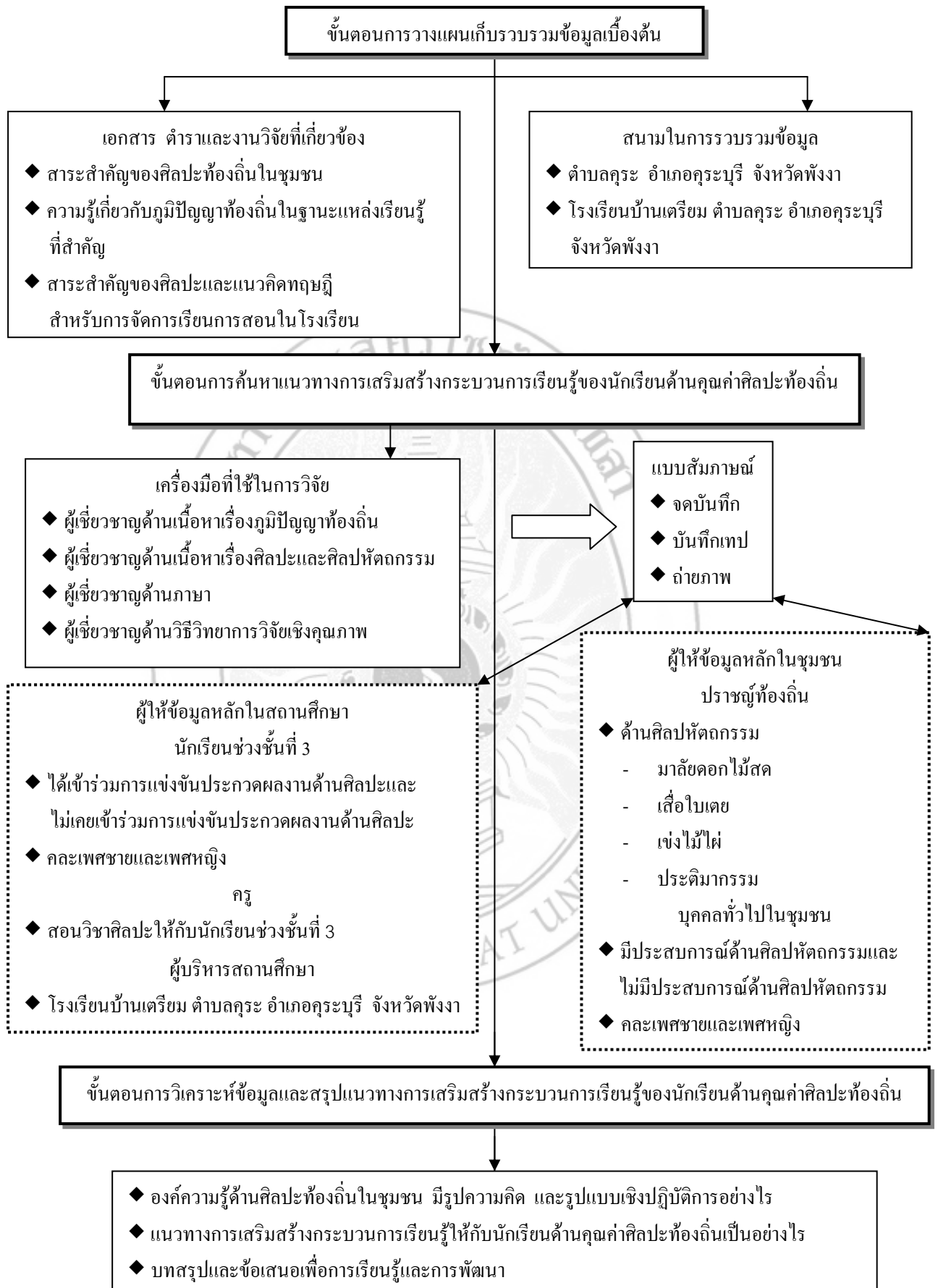
เมื่อสร้างเครื่องมือถูกต้องสมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยไปสัมภาษณ์นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3) โรงเรียนบ้านเตรียม ตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา ที่เรียนวิชาศิลปะ(ทัศนศิลป์) โดยคละนักเรียนที่ได้เข้าร่วมการแข่งขันประกวดผลงานด้านศิลปะในโอกาสต่างๆ และนักเรียนที่ไม่เคยเข้าร่วมการแข่งขันประกวดผลงานด้านศิลปะ เป็นนักเรียนจำนวนชั้นละ 4 คน เพศชายจำนวน 6 คน เพศหญิงจำนวน 6 คน รวมนักเรียนทั้งหมดจำนวน 12 คน ประเภทปราชญ์ท้องถิ่นด้านศิลปหัตถกรรมจำนวน 4 คน ประเภทบุคคลทั่วไปในชุมชน โดยคละผู้มีประสบการณ์ด้านศิลปหัตถกรรมและไม่มีประสบการณ์ด้านศิลปหัตถกรรม เพศชายจำนวน 3 คน เพศหญิงจำนวน 3 คน รวมบุคคลทั่วไปในชุมชนทั้งหมดจำนวน 6 คน ประเภทครู ซึ่งทำหน้าที่สอนวิชาศิลปะ (ทัศนศิลป์) ให้กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3) โรงเรียนบ้านเตรียม ตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา จำนวน 1 คน และสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนบ้านเตรียม ตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา จำนวน 1 คน ในการสัมภาษณ์ใช้วิธีการจดบันทึก บันทึกเทป และถ่ายภาพ

จากการที่ผู้วิจัยเป็นครูโรงเรียนบ้านเตรียม ตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา รับผิดชอบการสอนในวิชาศิลปะ และเป็นครูที่ปรึกษาให้กับนักเรียน ผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมผัสกับนักเรียนภายในสถานศึกษา และยังมีโอกาสได้สร้างความไว้นือเชื่อใจให้กับนักเรียนและชุมชนภายนอกสถานศึกษา โดยได้มีการเยี่ยมบ้านนักเรียน ทำให้ผู้วิจัยได้พบปะพูดคุยกับคนในชุมชน ทั้งที่เป็นผู้ปกครองนักเรียนและเพื่อนบ้าน ซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน อีกทั้งผู้วิจัยได้ทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนทั้งภายในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ทั้งกิจกรรมของศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม โดยไม่ได้แบ่งแยกศาสนาและร่วมทำกิจกรรมด้วยความเต็มใจ เป็นการสร้างความผูกพัน

ความคุ้นเคยและความไว้วางใจให้กับนักเรียนและคนในชุมชน ข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนนี้จึงเป็นความจริงตามแนวคิดของผู้ให้ข้อมูลหลัก

3. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปแนวทางการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนด้านคุณค่าศิลปะท้องถิ่น หลังจากผู้วิจัยดำเนินการวิจัยแล้ว จึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการแปลความหมายของข้อมูลแล้วสร้างมโนทัศน์ และนำมาสรุปประเด็นคำถามการวิจัยข้อที่ 1 องค์ความรู้ด้านศิลปะท้องถิ่นในชุมชน มีรูปความคิดและรูปแบบเชิงปฏิบัติการเป็นอย่างไรในบทที่ 4 สรุปประเด็นคำถามการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียนด้านคุณค่าศิลปะท้องถิ่นเป็นอย่างไรในบทที่ 5 และทำการสรุปผลการวิจัยทั้งหมด รวมทั้งข้อเสนอเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนา ในบทที่ 6 โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย ปรากฏดังแผนภูมิ 3

แผนภูมิ 3 : วิธีดำเนินการวิจัย

5. การนำเสนองานวิจัย

หลังจากได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัย เริ่มตั้งแต่การวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น การค้นหาแนวทางการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนด้านคุณค่าศิลปะท้องถิ่น และการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปแนวทางการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนด้านคุณค่าศิลปะท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงนำเสนองานวิจัยทั้งหมดดังต่อไปนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 เอกสารและงานที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในฐานะความรู้ด้านศิลปะท้องถิ่น

บทที่ 5 แนวทางการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนด้านคุณค่าศิลปะท้องถิ่น

บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนา

